

A PAPI ÁLLÁS SZÜKSÉGES VOLTA.

A pap nem az többé, mint régen volt. Az a mystikus csodálatos légkör, mely egykor körülövezte, kortársaink szemében mindinkább vesztit búbjából. Az egyedül igazhivő egyház papjai, kiknek hajdan elég volt egy kereszt felmutatása, hogy azt, mint bűvös talizmánt, kövessék a népek ezrei, ma már hiveinek egy jó nagy része és pedig a miveltebb része előtt nem felsőbb rend a társadalomban, hanem inkább a társadalmi rend eszközei, vagy szelidebb kifejezéssel élve, tényezői, s a kik egykor máglyán énekeltek zsoltárokat, vagy hóhérbárd alatt vértettek el a lelkiismeret szabadságáért, vagy más szabadelvű nagy eszmékért, azoknak utódai is — mindamellet, hogy szabadságot és előhaladást hirdetnek — nem annyira az emberben levő isteninek apostolai, Isten szolgálói, mint inkább az emberek szolgálói gyanánt állanak sokak előtt a társadalmi élet fokozatán. Nem azért, mintha talán a mai papság alászett volna a hivatás magas színvonaláról, melyre elődei emelkedtek. Tudományos mivelttség, szónoki erő tekintetében bizonyára állja a versenyt a mult dicső korszakok bármelyikének nemzedékével. Vannak ma is, kik ékesen szólnak, mint Chrysosthomus, tudományjal és kegyes érzülettel, mint szent Augustinus; vannak reformerők, kik Luthert, Zwinglit és Dávid Ferenczet idézik fel emlékezetünkben; erkölcsi hatalmak, kik Genf nagy reformátorára, Kálvinra ragadják vissza képzeletünket. És mindamellet is a papság a jelenkor tudatában nem azt a helyet foglalja el, mit a multéban elfoglalt, működése iránt nem az az érdeklődés, hivatalának fensőbbbsége és fontossága iránt nem az a méltánylás és elismerés. Mi sem mutatja ezt inkább, — eltekintve e tudat mellékes, másodrendű nyilatkozataitól, — mint az a jelenség, hogy a szószék vonzereje, a nélkül, hogy maga-magából vesztett volna, napjainkban gyorsan hanyatlik lefelé. A közönségnek egy részében a templomlátogatás kötelességérzete távol áll attól, hogy viszonzás legyen a papi hivatásnak való teljes és hű odaadásra. Nem veszem itt tekintetbe azokat, kik lelkükből az istenség tudatát kitépve, kívül állóknak vallják magukat minden egyházon és minden valláson, a kik nem ismernek el semmit, mi az anyagin túlterjed, kik előtt a vallás csak ürügy vagy káprázat

szinében tűnik föl. De ott van a közönségnek egy tekintélyes osztálya, azok, a kik a vallással még nem szakítottak teljesen, kik Istent még nem száműzték a gondolatvilág trónjáról, kik a kereszténység iránt, mint életelv és éltető hatalom iránt, tisztelettel viseltetnek, de a kik maguktartásával tényleg ellene nyilatkoznak a kereszténység minden formáinak és képviselői személyeinek. S a midőn ez első sorban ép oly ponton történik, hol a papi hivatás a legbensőbb lényegében jut kifejezésre, az nem lehet közönyös dolog előttünk, mert a kiknek szemében a papi hivatal fontossága leginkább csökkent, azok az ugynevezett miveltszertől való, mely osztály épp miveltségénél és finom izlésénél fogva a társadalomban irányadó vezérszerepet játszik. E tapasztalat méltán gondolkozóba ejtethet minket és önként kelti bennünk azt a kérdést, hogy hát tulajdonképen van-e szükség a papi állásra, hogyha a papi hivatal fontossága mindinkább csökken és csupán az emberek külső szükségeinek kielégítése szempontjából tekintetik, van-e szükség a papra a modern társadalomban?

Hogy a papról való felfogás időnkben megváltozott és az emberek más szemmel nézik a papot, mint a tekintélyhit korában, a Comte után némelyek által ugynevezett „theologiai“ korszakban, az nagyon természetes. S a tekintélyhitből vetődött hivatali fény szétfoslása még egyáltalán nem volna az a jelenség, mely figyelmünket egészen a papi állás létkérdéseig foglalkoztassa. A supranaturalistikus alapot, melyen a tekintélyhit épült, s egykor oly erősen és dicsően állott, már régen megingatták az előrehaladó ész fejszecsapásai, s a rationalismus ifju keze már új elemeket rakott le hit- és üdvösség-alapul. Szabadelvű protestansra nézve a hivatal, mint ilyen által adott tekintélynek tünedezése kérdés tárgya nem lehet. A protestantismus szelleme hozta azt magával, hogy a papi állás mesterséges gloriájától megfosztva a polgári élet más rendes foglalkozásaival egy színvonalra szálljon. Ámde midőn a belőlről jövő világosság és erő, a bölcsesség, a szellem és jellem tekintélye kezd hatástalan lenni, s a pap szellemi működése iránt a miveltek részéről mindenféle szenvedőleges magatartással találkozik, ez már a papi állás lényeges oldalát illeti, s jelentése szavakba foglalva anynyt mond: nálatok nélkül is ellehetünk, nincs többé rátok szükség! És mert ez nemcsak hallgatóságos kijelentés, hanem nem egy kortársunk nyilvánosan is kifejezést ad e nézetnek, indíttatva érezzük magunkat az így és a helyzet által feladott kérdéssel szembenézni, hogy lássuk, hogy a papnak van-e jogosult helye, van-e még hivatása a társadalomban, vagy pedig szereplése végére jár?

Azok, a kiknek magatartása vagy nyilatkozatai a kérdéssel való foglalkozásra ösztönöznek, így okoskodnak: „Nincs szükségünk papra és templomra. Mi magunk is tudunk imádkozni, tudunk egyedül titkos kamaránkban, vagy a természet szabad ölné, Istennek nagy templomában. Mi szükség nekünk egyházi beszédeket hallgatni, mikor olvashatunk könyveket, hallgathatunk felolvasásokat a tudományról, irodalomról és művészetről. Az embereknek ismeretre és nem szertartásra van szükségük. Ujságok, folyóiratok, felolvasások, ezek a mi korunknak tanítói, kiket hallgatni kell.“ Ebben ki van fejezve mindazoknak a „miveltek“-nek az álláspontja, kiknek még van vallása, de lelkük vallási aspiratióinak kielégítésére papot és egyházat nem látszanak igényelni. Az ember önmaga is ki tudja vallásos szükségéit elégiteni, maga lehet papja magának, vagyha segítségre van szüksége, azt megtalálja az egyházon és intézményein kívül a társadalom más miveltségi tényezőiben és eszközeiben.

Ez álláspontot vizsgálva, nem tagadhatjuk, hogy van abban igazság, mert hogy az ember önmaga is tud imádkozni, kétségbe nem vonható, s ebben a kereszténytan egyik nagy alapelve fejeződik ki, t. i. hogy az isteni szellem közvetlenül, minden közbenjáró nélkül is hathat az emberi lélekre, és imára buzdulhatunk otthon, titkos kamaránkban is. És ismét ki tagadná a magán-imádkozás fönségét künn a természet szabad ölné, hol az ég milliárd csillagai, a kelő nap magasztos pompája, a mindenségen előmlő magasztos őszhang töltik be a lelket isteni ihlettel! Minden új kijelentés a vallásban a végetlen szellemnek a véges szellemmel való közvetlen érintkezéséből származott. A próféták és Jézus kijelentései mind Isten közelléte érzetének az eredményei. S az egyes ember vallásában is az a legeredetibb, legvalódibb és lényegesebb elem, melyet saját lelke a közös isteni forrásból meritett, melyet önmaga nyert az örök szellem szemléletéből.

Készséggel elismerem a közvetlen ihletés elvi jogosultságát és nagy fontosságát a vallásos életre nézve, sőt tudok rajzolni egy boldog kort is lelkemben, tudok képzelni — bár beláthatatlan meszszi-ségben — egy boldog jövődőt, a mikor az a felfogás teljesen érvényesülhet, a mikor nem lesz szükség sem papra, sem egyházra, mert az isteni szellem anynyira át fogja hatni és betölteni az emberi társadalmat, hogy annak minden intézményei vallásosak lesznek, minden foglalkozása szent, és minden cselekedete az istenimádásnak egy-egy ténye, a mikor valódi theocratia, istenuralom leend, a mikor az Ige az emberi életben testté váland. De a dolgok jelen állásában ama nézetet mégsem tekinthetem egyébnek az emberi ész végletek-

be csapongásánál. Hosszú időn keresztül tartotta fogva az a hit az embereket, hogy Istenhez csak közvetítés útján juthatni, az idvességet csakis a pap által lehet megnyerni, a ki egyedül léphetett be a titkos szentélybe. S most, hogy a szabad szellem föltárta az utat a szentélyhez a hivek előtt is, most, hogy a vallásban szabadság uralkodik, ime már haszontalan szolgálává lett a pap, a kire többé nincs szükség. De valamint a közbenjárást nem tartjuk nélkülözhetetlen feltételnek, másfelől az egyéni ihletésben a vallás fentartására, bármennyire akarnók is, elég biztosítékot nem látunk. Megengedem, hogy vannak egyesek, kik éppen a keresztény egyház intézményeivel ellátott társadalomban egyénileg is fenn tudják vallásukat tartani, de az emberiség nagy tömegére az isteni szellem ma is az egyház és annak szolgálói által hat. Hogy az egyéni ihletés nem elégséges, azt maga az egyház történelme tanúsítja, mert nem először jelenik meg az emberek gondolkozásában a papi hivatal fölösleges voltáról való nézet. De minden ez intézmény megszüntetésére irányzott kísérlet szomorú következményekben, keserű tapasztalással végződött. Próbálhatunk most is és ama tan alapjára helyezkedve követelhetjük a papság eltörlését, ámde akkor készítsük egyszersmind magunkat vallási tekintetben arra a sorsra, melyben a montanistáktól a quakerekig mindazok a vallási testületek részesültek, melyeknél az egyéni ihletés tétetett alapul, készítsük magunkat az enyészet sorsára, melynek szele a montanismust már rég elsöpörte a föld színéről, s a quakerismus testét éppen napjainkban oldozza és viszi a biztos megsemmisülés felé.

De nem! ez velünk nem fog bekövetkezni, mondják ama „felvilágosult“-jaink; ha mimagunk nem tudjuk magunkat vallásilag szolgálni, támaszkodhatunk más segítségekre, olvashatunk könyveket, hallgathatunk felolvasásokat, s ebben az esetben sem lesz szükség papságra, van alkalmunk lelkünk magasabb vágyait más szellemi készletből táplálni, mint egyházi beszédek.

Igen! korunk irodalma, tudománya és művészete sok vallásos elemet tartalmaz s a mellett a lelket más ismeretekkel is gazdagítja, s talán hasznosabb dolog a lelki művelődésre könyveket tanulmányozni, s a tudomány csarnokaiban felolvasásokat hallgatni, mint egy-egy üres egyházi beszédre való figyelés a templomban. Azok az írók, kik keresztény légkörben mozognak, kiknek világnézlete a keresztény theismus, legyenek szépirodalmi írók vagy költők, vagy legyenek bármiféle tudósok, rálehellik munkáikra a szellemet, mely a lelküket mozgató központi eszme világosságából árad. És az ilyen írók tanulmá-

nyozása, vagy hallgatása csakis előnyösnek mondható. Az egyéni ihletéssel az emberi kebelben fölfakadt érzelmek táplálékot nyerhetnek azokból, a vallásos hangulat emelkedhetik, a formátlan vallási eszmék a gondolatok összehasonlítása által megtisztulva, határozott alakot ölthetnek. És a művészet is, melyet alkotásaiban az emberi érzésben benrejlő idealismus és nem a kívülről vett realismus vezet, nagy szolgálatot nyújthat a vallás magas regioiban egyedül lebegő ihletésnek. Társul szegődhetik és örökszép, isteni kifejezéseivel építő befolyást gyakorolhat az embernek mind érzelmi, mind eszmei világára, hathatós eszköz lehet arra, hogy az emberi lélek a végetlen tökély utáni szárnyalásában a menynevei magaslatokon föntartassék.

De bármily hatalmas erő látszik is rejleni korunk irodalmában, tudományában és művészetében és ezeknek jeles képviselőiben az ember vallási szükségeinek kielégítését illetőleg is, az emberiség vallását mégsem tarthatjuk a jövőre nézve biztosítottnak az által, hogy az apostolok helyét tudományos írók, vagy szerkesztők, és a próféták helyét egyetemi szónokok, vagy pedig művészek foglalják el. Lehetnek azok ugyan másodrendű segítségül a vallás fentartásában, de csupán azokra támaszkodni, nézetem szerint, egyértelmű lenne azzal, hogy a vallást s kitűnőleg a kereszténységet, nemünk ez éltető szellemét, a legnagyobb veszélynek tegyük ki. És ezt annál inkább mondhatjuk, mert az irodalomban, tudományban és művészetben mindinkább kevesedik a keresztény szellemű írók, tudósok és művészek száma. A keresztény világnézet mellett azzal ellenes világnézetek sarjadzanak föl, a tudományban a materialismus hódít mind nagyobb tért, az irodalomban az eszményiséget a naturalismus kezdi háttérbe szorítani, a bölcselemben az empirismus és pessimismus, a művészetben meg a realistikus irány nyomulnak előtérbe.

S ha ily körülmények közt ama „fölvilágosultjaink“, „mívelteink“ mégis arra gondolnak, hogy a papságot az egyházon kívül levő szellemi tényezőkkel helyettesítsék, gondoljanak egyszersmind az eredményre, hova nézetük vezetni fog. Az bizonyára nem a kereszténység elé kitüzött magasztos cél elérése: az emberiségnek „szent papsággá“ alakítása, hanem a vallás teljes elvilágiasítása, a társadalom teljes secularizatioja leend.

Nem! a papság működése iránti szenvedőleges magatartás és szükségtelen voltáról való nézet nem származhatik gondos és lelkiismeretes vizsgálódásból. A társadalom fölötte mesterséges berendezésében a legtöbb foglalkozás éppen nem oly természetű, hogy az egyénnek az ihletésre kedvező alkalmat nyújthasson. A kor irodal-

ma, tudománya, művészete és képviselőik meg együttvéve sem bizonyulnak a vallásos kívánalmakat kielégítő és vallásfentartó tényezőknél. Annál inkább szükség van tehát olyanokra, kiknek egyenes hivatása az embereknek az istenimádat felséges munkájában segélyül lenni; és egyenes hivatása nem vallási ismereteket meríteni az irodalomból, tudományból és művészetből, hanem az ezekből összesített világosságnál a vallást tisztítani s a kereszténységet lényeges eszméiben, mint isteni igazságot védeni és fentartani.

Valóban hogyha valamely kornak szüksége volt vallás-prófétai szellemekre, korunk kétségtelenül az, melynek nélkülözhetetlen egy oly testület, mely e szellemet a maga körében ápolni s az emberiség magasabb miveltsége érdekében mások részére is hasznosítani van hivatva.

PÉTERFI DÉNES.
